

HUOM! Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne. Rinnakkaistallenne saattaa erota alkuperäisestä sivutukseltaan ja painoasultaan.

PLEASE NOTE! This is an electronic self-archived version of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Viittaa alkuperäiseen lähteeseen:

Cite the final publication:

Arvaja, M. & Vähälummukka, M. (2023). "Lahjakkaiden" nuorten tunnistaminen sekä valinta. *Valmentaja*, 29(3), 32–22. Suomen Valmentajat.

Copyright (c) 2024

”Lahjakkaiden” lasten ja nuorten tunnistaminen sekä valinta

Mahdollisimman monta, mahdollisimman laadukkaasti ja mahdollisimman pitkään. Vievätkö liian aikaiset lahjakkuuksien valinnat mahdollisuuden tulevaisuuden huipuilta?

LAHJAKKUUKSIEN ENNUSTAMISEEN ja valintaan investoidaan huomattavia resursseja, kuten aikaa, rahaa ja energiaa, mutta tutkimukset viittaavat siihen, että urheilijapotentiaalin ennustamisen tarkkuus on edelleen melko alhainen.

Myös eettiset kysymykset liittyen aikaiseen lahjakkuuksien tunnistamiseen ovat huomattavia. Mitä seuraa siitä, että kerromme jonkun olevan lahjakas tai ei lahjakas. Tai että harjoitukset eivät ole avoimia

kaikille ja sulkevat osan urheilijoista pois. Ajattelemmeko mitä seurauksia on aikaisella lahjakkuuksien valinnalla fyysiseen aktiivisuuteen ja terveelliseen elämäntavan omaksumiseen?

Termi ”lahjakkuus” tarkoittaa eri asioita eri ihmisille eri yhteyksissä. Tyypillisesti termiä käytetään, kun hämmästelemme jonkun poikkeuksellisia kykyjä, jotka näyttävät ylittävän sen, mitä keskivertourheilija voi saavuttaa. Voimmeko mitata ja tunnistaa tätä ”lahjakkuutta”?

Nämä ovat kysymyksiä, jotka askarruttavat niin urheilijoita, valmentajia kuin vanhempia. Tässä kirjoituksessa käsittelemme tekijöitä, jotka vaikuttavat lahjakkuuksien tunnistamiseen ja valintaan urheilussa sekä tarkastelemme kriittisesti tätä ilmiötä lasten ja nuorten urheilussa.

Tunnistaminen ja valinta

Lahjakkuuksien tunnistamiseen ja valintaan liittyy ennusteita siitä, kenellä urheilijalla on eniten potentiaalia tulevaan menestykseen. Lahjakkaimpien lapsien valinnat alkavat tyypillisesti jo hyvin varhain monissa lajeissa.

Tästä esimerkkejä ovat seurojen ”ykkösjoukkueet”, urheiluakatemioiden, aluejoukkueiden ja liittojen nuorisomaajoukkueet. Useimmat tahot alkavat usein valita nuoria urheilijoita murrosiän iän kynnyksellä tai jopa aikaisemmin.

Nämä eri tahot valitsevat tyypillisesti ne nuoret urheilijat, jotka osoittavat korkeampaa suorituskykyä tässä iässä – enimmäkseen urheilijoita, jotka ovat ennen valintaa tehneet paljon lajikohtaista harjoittelua, mutta vähemmän tai eivät ollenkaan muita urheilulajeja.

Kun lahjakkuudet on valittu organisaatioiden/seurojen päätöksillä, ne pyrkivät lisäämään entisestään nuorten urheilijoiden lajikohtaista harjoittelua. Tämä strategia todennäköisesti lisää varhain valittujen urheilijoiden todennäköisyyttä menestyä junioreiden kilpailuissa, mutta saattaa vaarantaa pitkän aikavälin näkymät aikuisena menestymiseen.

Lisäksi tämä valintastrategia saattaa kannustaa nuoria urheilijoita – vanhempiensa ja valmentajiensa kanssa – keskittymään tehostettuun yhden lajin harjoitteluun, koska he haluavat tulla valituksi nuorten akatemioiden ja joukkueisiin.

Nyt vai myöhemmin lahjakas?

Meillä on tapana ajatella urheilullista menestystä suhteellisen lineaarisena prosessina, mikä tarkoittaa, että urheilija, joka näyttää lahjakkaalta varhaisessa iässä, on lahjakas koko hänen urheilu-uransa ajan.

Uusimmat tutkimukset viittaavat siihen, että korkeimman tason aikuisurheilijoita ei voida ennustaa tai päätellä ekstrapoloimalla nuorten urheilijoiden tuloksia.

Perinteiset näkemykset lahjakkuudesta

tai siitä, mitä yleisesti kutsutaan ”synnynäiseksi lahjakkuudeksi”, perustuvat ajatuksen, että tulevat huiput erottuvat ja menestyvät jo aikaisin ja tätä menestystä voidaan käyttää lopullisen suorituskyvyn ennustamiseen.

Käsitys on ristiriidassa nykytutkimusten kanssa, jotka osoittavat, että maailman parhaat urheilijat – mitali tai kymmenen parhaan joukkoon sijoitus olympialaisissa, maailman- tai maanosan mestaruuskilpailuissa – etenivät aluksi hitaammin kuin heikommin menestyneet aikuisurheilijat.

Toisin sanoen varhainen valinta korreloi negatiivisesti aikuisena saavutetun maailmanluokan suoritusten kanssa. Yksinkertaisesti sanottuna kaikki, jotka ovat ”lahjakkaita” varhaisessa vaiheessa, eivät pysy ”lahjakkaina” myöhemmin tai päinvastoin.

Urheiluseurojen/organisaatioiden olisi-kin hyvä kysyä itseltään kolme kysymystä lahjakkuuden tunnistamisprosessistaan: 1) miten lahjakkuuksia voisi tunnistaa? 2) milloin lahjakkuuksien tunnistaminen tulisi aloittaa? ja 3) minkä takia lahjakkuuksia pitäisi tunnistaa juuri tässä vaiheessa?

Huomioidaanko muuttajat?

Sen lisäksi, että lahjakkuus käsitteenä on monimutkainen ja moniulotteinen, se on dynaamista. Lahjakkuuksien tunnistamista vaikeuttavat erilaiset tekijät.

Esimerkiksi lapsen ja nuoren kypsyyssaste ja syntymisajankohta vuoden sisällä vaikuttaa merkittävästi lapsen sen hetkiseen suorituskykyyn ja täten vaikeuttaa merkittävästi kykyä arvioida ja ennustaa tulevaa urheilusuoritusta.

Urheilijan menestyspotentiaalia voidaan arvioida monin tavoin, alkaen valmentajan intuition ja ”näppituntuman” perusteella aina edistyneen monimutkaisiin tilastollisiin algoritmeihin erilaisesta pelaajadatasta.

Monilla kilpaurheilun tasoilla urheilijoiden kykyä arvioidaan testeillä. Usein niillä mitataan pääasiassa urheilijan fyysisiä tai fysiologisia ominaisuuksia ja tulokset yhdistetään valmentajan havaintoihin, kun suorituskykyä arvioidaan.

Viime kädessä arviointien tarkoituksena on määrittää, kenellä on suurin todennäköisyys tulevaa menestystä varten. Huolimatta keskittymisestä testaukseen, on vain vähän yksimielisyyttä siitä, mitkä testit ennustavat lahjakkuutta luotettavasti.

Valmentajan intuition on hyvä suhtautua kriittisesti. Ihmisen päätöksentekoa vai-vaavat etenkin psykologiset sudenkuopat, kuten ennakkoluulot, omat uskomukset ja mieltymykset sekä usko omaan kykyyn tunnistaa lahjakkuuksia.

Voidaan myös kyseenalaistaa, onko valintoja tekevillä ihmisillä tietoa siitä, miten urheilulajit muuttuvat, ja mitkä ovat lajissa vaadittavat ominaisuudet tulevaisuudessa.

Lisäksi monet ominaisuudet, jotka erottavat huippuluokan urheilusuorituksen aikui-

silla, saattavat ilmetä vasta myöhemmin kehityksen aikana.

Huolimatta lahjakkuuksien tunnistamisen yleisyydestä ja siitä, kuinka syvälle ne ovat juurtuneet meidän järjestelmiimme, luotettavia ja päteviä varhaisia indikaattoreita aikuisten suorituskyvystä ei ole vielä löydetty.

Turhaa valintapainetta

On myös hyvä huomata, että aikainen lahjakkuuksien valinta aiheuttaa ylimääräistä painetta lapsille, vanhemmille ja myös valmentajille. Ajatus ja tieto siitä, että U9/U10 ikävaiheessa ”täytyy olla parhaiden joukossa, kun valinnat tehdään”, johtaa usein turhaan stressiin eikä myöskään kannusta monilajisuuteen.

Urheilijat, jotka tiputettu joukkueesta, ovat raportoineet ahdistuneisuudesta, nöyryydestä, vihasta ja urheilullisen identiteetin ja itsetuntonsa menettämisestä.

Tiedostaen, että nykyiset lähestymistavat lahjakkuuksien tunnistamiseen ovat yllättävän huonoja ja tehottomia, keskeinen kysymys kuuluu, kuinka voimme tukea useampia urheilijoita pidempään polun varrella.

Yksi ratkaisu olisi siirtyminen pois varhaisesta tunnistamisesta joustavimpiin ratkaisuihin urheilijanpolun sisällä. Esimerkiksi ”hissiliike” tasoryhmien välillä ja yhtä laadukas valmennus kaikissa ryhmissä olisi tärkeää.

Urheilujärjestelmän makrotasolla tehtävät päätökset ovat myös merkittäviä. Antamalla esimerkiksi suosituksia lahjakkuuksien tunnistamisen viivyttämiseen ja mahdollistamalla useammalle lapselle/nuorelle laadukkaita kehitysmahdollisuuksia urheilujärjestöt ja lajiliitot voivat olla tukemassa tervettä urheilijanpolkua.

Monimutkainen ilmiö

Yhteenvedona voidaan todeta, että lahjakkuuden tunnistaminen on monimutkainen ja väärinymmärretty ilmiö. Siitä puuttuu vahvaa tutkimusnäyttöä, jota on vaikea arvioida ja joka on mahdollisesti myös terveydelle haitallista.

Siksi meidän tulisi lähtökohtaisesti ”lopettaa” lahjakkuudesta puhuminen varsinkin nuoremmassa ikäryhmässä. Urheilun kanalta kriittinen edistysaskel voisi sisältää selkeän filosofian luomisen ja soveltamisen arvottamalla enemmän pitkän aikavälin kehitystä ennen lyhyen aikavälin tuloksia, kuten voitto tai nykyinen suorituskyky.

Ymmärrämme, että aihe ei ole helppo ja tähän liittyy myös taloudellisia näkökulmia sekä eri lajeissa olevia erityispiirteitä.

Tutkimustietoon pohjautuen olisi kuitenkin tärkeää pohtia, kuinka voisimme tarjota laadukasta valmennusta mahdollisimman monille ja mahdollisimman pitkään. ■

Artikkelin kirjoittajat Markus Arvaja ja Mika Vähälummukka toimivat lehtoreina Haaga-helian ammattikorkeakoulussa (Degree Programme in Sports Coaching and Management).

Lähteet:

JOHNSTON K, BAKER J. (2020). Waste Reduction Strategies: Factors Affecting Talent Waste and the Efficacy of Talent Selection in Sport. *Front Psychol.* Vol 10, DOI: 10.3389/fpsyg.2019.02925

JOSEPH BAKER, JÖRG SCHORER & NICK WATTIE (2018) Compromising Talent: Issues in Identifying and Selecting Talent in Sport, *Quest*, 70:1, 48–63, DOI: 10.1080/00336297.2017.1333438

TILL K, BAKER J. (2020) Challenges and [Possible] Solutions to Optimizing Talent Identification and Development in Sport. *Front Psychol.* Vol 11, DOI: 10.3389/fpsyg.2020.00664

TOMS, M., & JEANES, R. (EDS.). (2022). *Routledge Handbook of Coaching Children in Sport*. Taylor & Francis.